

Hrdina odboje Rudolf Krzák agentem CIA?

PROKOP TOMEK

Jedním z průvodních znaků komunistického režimu byla trvalá podezřavost ke všemu, co nebylo jeho pevnou součástí. Kontrarozvědka Státní bezpečnosti například věnovala velké úsilí pátrání po agentech západních zpravodajských služeb. Každoročně byly prověřovány stovky podezřelých, úspěšně dopadených vyzvědačů však bývalo jen několik. Většinou se jednalo o „stopětku z leknutí“, jak sami příslušníci StB nazývali případy, v nichž figurovali v podstatě zcela neškodní občané. Kvůli svému nerozvážnému nebo abnormálnímu jednání, nebo i kvůli shodě okolností se dostali do osidel bezpečnostního aparátu. Takovou náhodnou obětí se mohl stát i hrdina druhého odboje a politický vězeň komunistického režimu genmjr. Rudolf Krzák.

V roce 1985 získala rozvědka StB operativní informaci, podle níž měla CIA využívat na území Československa tzv. pozičního agenta, který měl být řízen z Itálie a jehož úkolem mělo být systematické sledování provozu jednoho z letišť Střední skupiny sovětských vojsk.

V květnu 1985 bylo proto Státní bezpečností zahájeno rozsáhlé pátrání. Kromě II. správy SNB (Kontrarozvědky StB pro boj proti vnějšímu nepříteli) se na něm podílely územní složky StB, v jejichž oblasti se vyskytovala vytipovaná letiště, a vzhledem k předmětu sledování byly zapojeny i složky KGB, působící na území Československa při ochraně Střední skupiny sovětských vojsk.

Jako nejpravděpodobnější lokalita působení nepřátelského agenta bylo vytipováno letiště Boží Dar

u Milovic ve Středočeském kraji. Dalším možným objektem mohlo být letiště Hradčany ve vojenském prostoru Mimoň v Severočeském kraji. V těchto oblastech byly Státní bezpečností skrytě prověřovány tisíce občanů, kteří splňovali některé z předpokládaných kritérií hledaného agenta. V okresech Nymburk a Mladá Boleslav tak byla vymezena nejprve základní skupina 1450 občanů, kteří buď vyjízděli do zahraničí, popřípadě tam žili jejich rodinní příslušníci a přátelé, nebo se jako emigranti do ČSSR vrátili. Vytipováno bylo i 1609 osob, které do oblasti přijížděly z Itálie. Dalším výběrem byl okruh zúžen na Nymbursku na 89 osob a v okrese Mladá Boleslav na 110 osob. Nakonec v síti Státní bezpečnosti po dalším užším výběru uvízli dva občané z Nymburska a dva z Mladobole-

slavska, kterým pak byla věnována konkrétní intenzivní pozornost.¹

ŽIVOTNÍ OSUDY RUDOLFA KRZÁKA

Jedním z těchto podezřelých byl tehdy 71letý Rudolf Krzák. Narodil se 6. dubna 1914 v Bernarticích v tehdejším okrese Klatovy. Pocházel ze zemědělské rodiny, měl čtyři sourozence. Vystudoval obecnou a měšťanskou školu a roku 1934 maturoval na Jirsíkově gymnáziu v Českých Budějovicích. Téhož roku se rozhodl pro dráhu vojáka z povolání a v červenci nastoupil dobrovolně vojenskou službu. Byl zařazen u pěšího pluku 41 v Žilině. Absolvoval roční Školu pro důstojníky v záloze v Trenčíně. V letech 1936–1937 vystudoval Vojenskou akademii v Hranicích. Do hodnosti poručíka byl jmenován 27. srpna 1937 a nastoupil službu jako velitel

¹⁾ Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), odd. operat. a vyšetř. spisů, a. č. 807175 MV; agenturně pátrací svazek heslo „Vosa“, založen 27. 5. 1985 I. oddělením 6. odboru II. správy SNB a uložen do archivu 16. 2. 1987.

čety 5. roty u pěšího pluku 9 Karla Havlíčka Borovského v Mostě, později byl se stejnou jednotkou přemístěn do slovenské Kremnice. V době březnové nacistické okupace roku 1939 sloužil u pěšího pluku 1 v Českých Budějovicích ve funkci pobočníka velitele praporu.²

Po nacistické okupaci a své nucené demobilizaci nedokázal být nečinný. Nesnesl tíži okupace, a proto odešel do zahraničí bojovat za obnovení československé samostatnosti. Ilegální přechod hranic zorganizoval Krzákův někdejší spolužák a v té době student Karlovy univerzity František Klaschka se studenty pražské Hlávkovy koleje.

Rudolf Krzák odešel z Československa 8. června 1939 spolu s dalšími dvěma bernartickými spolurodáky a vojáky z povolání por. Rudolfem Hrubcem a por. Janem Doubkem. Jejich spolencejníky pak byli ještě por. Jan Matátko a četař Soukup. V provizorní československé jednotce v Krakově a od července v Malých Bronovicích se dlouho nezdržel. Již v srpnu 1939 dorazil lodí Chrobry do Francie. V souladu s tehdejší realitou byl nucen 22. srpna 1939 vstoupit do Cizinecké legie s podmínkou odchodu do československé jednotky v případě vypuknutí války s Německem. Nastoupil k pěšímu pluku v hodnosti seržanta a krátce sloužil u 11. pluku Senegalských střelců v Oranu a Dellysu.

Již měsíc nato mohl díky francouzskému vyhlášení války Německu skutečně vstoupit do československé zahraniční armády. Stalo se to 26. září 1939 ve francouzském Agde. Rudolf Krzák byl zařazen do 3. pěšího pluku. Dne 7. března 1940 byl povýšen do hodnosti nadporučíka.

Po napadení Francie nacisty se v červnu 1940 zúčastnil obran-

ných bojů v rámci 1. pěšího pluku. Díky relativnímu dostatku důstojníků nebyl zařazen přímo v boji, ale bylo mu svěřeno velení pomocné týlové roty. Krzákovo zklamání, že se nemohl osvědčit tváří v tvář nepříteli, bylo bohatě vyváženo významnou rolí, kterou díky ústupovým bojům hrála jeho jednotka padesáti nákladních aut. Převravel tehdy ustupující československé vojáky, kteří byli v případě zjetej vystaveni jako formální občané německé říše velkému nebezpečí. V panujícím chaosu, kolapsu francouzské armády a všeobecném nedostatku, bez map bylo zajišťování zásobování a zejména přepravy velmi složité a vyčerpávající. *Bylo to nepředstavitelné. Nikdo se neptal, máš, nemáš. Ne, opatři si, udělej to, dělej zázraky! Těch čtrnáct dní byl nejpětší výkon v mém životě. Nejedl jsem, nespál, musel jsem ta auta hlídat, protože byla životně důležitá pro naše přesuny,* řekl Rudolf Krzák po letech.³

Po kapitulaci Francie odplul s čs. jednotkou na egyptské lodi Rod-el-Farag do Velké Británie. Do Liverpoolu dorazil 12. července 1940. Dne 28. října 1940 byl za své působení ve Francii vyznamenán Československým válečným křížem. Nastoupil službu u pěšího praporu 1. československé jednotky v různých funkcích, ale zpočátku byl vesměs veden jako nezařazený. V únoru 1941 byl přechodně přidělen k šifrové a studijní skupině 1. oddělení II. odboru MNO v Londýně. V kanceláři nebyl podle svých slov spokojen, necítil se být pro kancelářskou práci povolán. Asi v květnu 1942 byl přeložen ke Zvláštní skupině D 1. (ofenzivní) oddělení II. odboru MNO. Rudolf Krzák patřil zprvu k velitelské, později k druhé, výcvikové sekci Zvláštní skupiny D.

Rudolf Krzák ve Velké Británii, 1942.

Zdroj: Archiv sdružení Post Bellum

Ve dnech 19. září až 20. října 1941 prodělal speciální výcvik útočného boje (assault course) ve středisku Special Operations Executive STS 25 u jezera Loch Morar ve Skotsku, ve dnech 20.–28. října 1941 v Ringway u Manchesteru absolvoval i parašutistický výcvik. Po letech vzpomínal, že se výsadkářem stal bez vlastního přičinění, protože byl ke druhému běhu kursu přidělen jako velitel skupiny a tlumočnick. *Najednou nás vzali a zavezli nás do Manchesteru, najednou jsme byli na letišti a dozvěděli jsme se, že budeme dělat padákový výcvik. Bylo to pro nás překvapení, protože o padákovém výcviku nikdo neměl tušení. Já jsem na výšky moc nebyl. Ale protože jsem byl důstojník, velitel, tak jsem si říkal, musím, musím jít první.*⁴ Kursu se spolu s Krzákem zúčastnili vojáci, kteří se později stali proslulými, jako například Adolf Opálka, Josef Valčík nebo neslavně známý Karel Čurda. Později prodělal Krzák i další kursy, jako např. zpravodajský, spojovací a sabo-

²⁾ LÁNÍK, Jaroslav (ed.): *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*. Ministerstvo obrany ČR–AVIS, Praha 2005, s. 154.

³⁾ Sběrka rozhovorů společnosti Post Bellum, rozhovor s Rudolfem Krzákem, 9. 12. 2002.

⁴⁾ *Tamtéž*.

tázní kurs, kurs pro příjem vzdušných výsadků a radarový kurs pro zvláštní účely. Ve výcvikové sekci Zvláštní skupiny D působil i jeho kamarád z Bernartic Rudolf Hrubec.⁵

V polovině srpna 1944 odjel Rudolf Krzák do Itálie, kde se připravoval na základně v Bari k vysazení na nepřátelské území. Dne 9. září 1944 byl vysazen jako parašutista v tříčlenné skupině SILICA I v přímořských Alpách v severní Itálii, konkrétně v oblasti Mettolo Castellino. Původním úkolem výsadku bylo získávat vojáky českého vládního vojska, nasazeného nacisty v Itálii k pomocným úkolům, k přeběhnutí na stranu spojenců. Akce byla zpravodajsky připravována již od června 1944, mj. i uvnitř vládního vojska. „Vladaři“ měli po přeběhnutí působit na místě v rámci italského partyzánského hnutí, v září bylo ale rozhodnuto ministrem národní obrany gen. Sergejem Ingrem o jejich přechodu přes frontu a odeslání k čs. zahraničnímu vojsku. Celý záměr, připravovaný již od června 1944, se nakonec nepodařilo realizovat, protože vládní vojsko bylo mezitím přesunuto jižněji, do oblasti Milána. Asi 850 vojáků a důstojníků vládního vojska sice přešlo na stranu spojenců, ale bez příčinnosti výsadku SILICA. Proto Rudolf Krzák plnil náhradní specializované bojové úkoly v rámci italských partyzánských oddílů (účast na diverzních akcích, šifrování, organizování a s pomocí radiomajáku Eureka i přijímání zázob leteckou cestou, tlumočení při výsleších zajatců...). V době mise, 28. října 1944, byl povýšen do hodnosti kapitána pěchoty. Po dvou měsících od vysazení byl 11. listo-

padu 1944 evakuován z povstaleckého letiště v Cortemillia na osvobozené území Itálie. Tehdy se dozvěděl, že jeho kamarád z Bernartic kapitán Rudolf Hrubec zahynul 11. září 1944 při havárii britského letadla Halifax v Itálii jako člen výsadku SILICA II. V prosinci 1944 se Rudolf Krzák vrátil zpět do Velké Británie, kde sloužil jako instruktor československých výsadkářů na pozici velitele výcvikové sekce Zvláštní skupiny D.⁶

V březnu 1945 odjel se skupinou čs. důstojníků z Velké Británie přes Středozemní moře, Rumunsko a Maďarsko vlakem do Košic. Vojáci, jejichž úkoly byly ve Velké Británii již splněny, se měli připojit k čs. armádnímu sboru na osvobozeném území Československa. Hned po příjezdu v dubnu 1945 byl kpt. Rudolf Krzák přidělen do funkce zástupce velitele 5. praporu 3. samostatné brigády I. československého sboru. S bojovou jednotkou se vrátil do vlasti, konec války jej zastihl na severní Moravě.

Za své činy byl v průběhu války i po ní vyznamenáván. Dne 7. března 1944 obdržel Pamětní medaili, 21. února 1945 československou medaili Za chrabrost a 13. března 1945 československou medaili Za zásluhy I. stupně. Dne 1. července 1945 byl povýšen do hodnosti štábního kapitána a o měsíc později do hodnosti majora. Dne 11. srpna 1945 byl vyznamenán druhým československým válečným křížem. Dne 13. dubna 1946 obdržel jugoslávské vyznamenání Orden Partizanske zvezde III. stupně. A konečně 26. července 1947 byl vyznamenán francouzským řádem La Croix de Guerre avec Etoile d'Argent.

Těsně před koncem války se ale Rudolf Krzák dozvěděl o tragickém

konci své rodiny. V roce 1942 zjistilo gestapo, že Rudolf Krzák se účastní zahraničního odboje. Stalo se tak kvůli parašutistům z Anglie, konkrétně Václavu Kindlovi z výsadku INTRANSITIVE, který přinesl Krzákovi do Bernartic od syna dopis.⁷ V Bernarticích našli parašutisté roku 1942 ochotnou pomoc a zázemí. Dostali totiž od Rudolfa Hrubce, přítele Rudolfa Krzáka, zachytnou adresu jeho strýce Františka Lukeše z Bernartic. Po atentátu na Heydricha byly kontakty parašutistů s občany z Bernartic prozrazeny, a došlo k rozsáhlému zatýkání. Krzákovi rodiče Severín (1883) a Antonie (1883) byli za pomoc, kterou poskytli parašutistům, dne 2. července 1942 v Lubech u Klatov zastřeleni. Gestapo zastřelilo i jejich dvě dcery, Jiřinu (1921) a Zdenku (1923). V koncentračním táboře Mauthausen byl v lednu 1943 zastřelen i jejich syn Severín (1916). Kromě Rudolfa tak válku z rodiny přežil jen syn Bohumil.

Vyvraždění rodiny Krzákových nebylo zdaleka jedinou bernarticou válečnou tragédií. Za pomoc parašutistům bylo gestapem zastřeleno mezi 29. červnem a 2. červencem 1942 na střelnici v Lubech u Klatov celkem třicet bernarticových občanů. Snad jen shodou okolností minul Bernartice osud Lidic. I tak zahynula za dobu druhé světové války celkem asi desetina zdejších obyvatel. Represálie neminuly ani rodinu jeho spolubojovníka a kamaráda Rudolfa Hrubce. Rodiče a bratr Jaroslav byli zavražděni nacisty 2. července 1942.⁸

Rodinnou tragédií byl Rudolf Krzák po válce bezpochyby silně poznamenán. Tragický osud jej přátelsky spojil se známou

⁵ MATUŠŮ, Marie: *Muži pro speciální operace*. Naše vojsko, Praha 2004.

⁶ ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů*. Merkur, Praha 1991, s. 241–244.

⁷ Václav Kindl se stal spolupracovníkem gestapa a při jedné akci náhodně tragicky zahynul. Na tragédii rodiny Krzákových ale neměl podíl. Informace o dopisu byla gestapu vyzrazena jedním z konfidentů v Písku. Více o tragédii v Bernarticích viz MIKOLÁŠEK, František: *Tenkrát byla válka: Bernartice 1938–1945*. Obec Bernartice, Bernartice 2002.

⁸ *Tamtéž*.

MUDr. Vlastou Kálalovou-Di Lotti. Rodačka z Bernartic přišla při posledních bojích 8. května 1945 o manžela a děti, kteří byli při střetu povstalců s jednotkou SS na zahradě jejich domu (dokonce sousedícího s domem Krzákových) zastřeleni nacistickými vojáky.

V roce 1945 se Rudolf Krzák oženil s Helenou Simovou. Pocházela z rodiny ostravského advokáta, po absolvování ostravského gymnázia vystudovala Masarykovu univerzitu v Brně. Promovala krátce před okupací 2. března 1939. Vzhledem k židovskému původu se před holocaustem zachránila odjezdem do Velké Británie 7. srpna 1939. Díky YWCA se jí podařilo získat od gestapa povolení k cestě. Pracovala nejprve jako služebná a od 30. ledna 1940 jako písařka 2. oddělení MNO v Londýně. Po válce byla úřednicí. Její osud poznamenala podobně jako v případě jejího muže válka. Oba rodiče byli zavražděni nacisty v Osvětimi.

Po válce pracoval Rudolf Krzák nejprve ve Zvláštní skupině na Hlavním štábu MNO. Skupina měla zejména řešit důsledky činnosti parašutistů z doby nacistické okupace: ověření činnosti paraskupin a jejich domácích spolupracovníků, vyřizování náhrad a odškodnění, osobních a sociálních potřeb, zařazování parašutistů do civilního života apod. Tato poválečná Zvláštní skupina měla návaznost na bývalou Zvláštní skupinu D II. odboru londýnského MNO. Její náhlé rozpuštění v říjnu 1945 i celkové přijetí veteránů-výsadkářů jak ze strany armády, tak i společnosti bylo jimi samými vnímáno jako křivda.

Po rozpuštění Zvláštní skupiny studoval mjr. Rudolf Krzák na Vysoké škole válečné v Praze, studium ukončil v polovině roku 1947.

Poté se podílel, již jako důstojník s bohatými zkušenostmi z organizování i výcviku výsadkářů, s plk. Karlem Palečkem na budo-

K výslechu pplk. K r z á k a v noci z 22. na 23.t.m.:

Výslechem nebyly zjištěny nové podstatné okolnosti nebo poznatky mimo okolnost, že 1/v unoru 1948 spolu se zbraněmi a radiostanicí ukryl u svého bratra písemnosti-zprav.deníky z londýnského MNO z r.1943 a 1944; tvrdí, že to jsou ony, které nám byly zapůjčeny náčelníkem k prostudování,
2/připouští, že gen.Paleček mohl o jeho radiostanici vědět před jejím předáním útvaru/prý jen nahlédnutím do tresoru K., v němž stanice byla uložena.

Jinak trvá tvrdošijně na původní výpovědi.
Chování:
Je zatvrzelý, na nic se nepamatuje, stále se snaží opatrnicky a stereotypně odpovídat výrazy "myslím, nevím, nepamatuji se, nevykládám" atd. a uplácňuje/snaží se o to/zásadu získat dlouhým přemýšlením čas. I když na venek občas projeví nervositu, je uvnitř rozvášněný a šířavý.
Pro další výslech: doporučuji opatřit výsledek šetření a protokol

s švagrem a bratrem/Sim a Boh.K./, event. s por.Ondrovčákem.
Až dosud se vycerpal materiál, získaný prohlídkou.
O protokolu sepsaném během dne 22.t.m. o Palečkově názoru o úřadu atd. Krzák prohlašuje, že byl vyslychajím "vykonstruován" a nechce se s ním stotožňovat. Při energickém zásahu připouští, že by to mohlo odpovídat skutečnosti. Tuto pasáž pravděpodobně se bude snažit u soudu překrucovat.
Popírá, že by mluvil o své radiostanici s gen.Palečkem při vzájemné rozmluvě o Nechanském.

23.11.1949 +06+ +07+

Záznam vyšetřovatele 5. oddělení Hlavního štábu MNO mjr. Ludvíka Turka o průběhu vyšetřování Rudolfa Krzáka v „Domečku“ na pražských Hradčanech v listopadu 1949. Zdroj: ABS

vání československého výsadkového vojska. Po komunistickém převratu se Rudolf Krzák ještě nějaký čas v armádě udržel, dokonce byl 1. dubna 1948 povýšen do hodnosti podplukovníka. Trvalo i jeho zařazení ve funkci náčelníka štábu výsadkových vojsk při Hlavním štábu MNO. Nevyvíjel patrně žádnou protirežimní činnost a k novému režimu byl relativně loajální. Podle různých zaznamenaných názorů, jak jeho, tak třeba i bratra Bohumila, se lze domnívat, že po rodinné tragédii za války, za niž si mohl přičítat část viny, nechtěl

jakkoli vystavovat svoji rodinu novému možnému nebezpečí. Proto se zdržoval všech riskantních kroků. Přesto bezpochyby cítil stejně jako další vojáci „západáci“ patrný tlak okolí a ohrožení. Rudolf Krzák se politicky aktivně neprojevoval, teprve v květnu 1948 podal přihlášku do KSČ, která ale nebyla kladně vyřízena. Patrně další gesto nepřímé podpory režimu bylo jeho vrácení jugoslávského vyznamenání po oficiálním označení Jugoslávie za nepřítele. Reicinova vojenská kontrarozvědka (5. oddělení Hlavního štábu MNO)

však považovala prvorepublikového důstojníka s šesti lety pobytu na Západě automaticky za nedůvěryhodného.⁹

Dne 15. listopadu 1949 byl Rudolf Krzák zatčen, stejně jako jeho nadřízený gen. Karel Paleček. Zatčení bylo provedeno patrně z popudu Bedřicha Reicina. Rudolf Krzák byl vyšetřován ve věznici 5. oddělení v tzv. Domečku na Hradčanech. Vyslýchán byl konkrétně pro ukrývání svých válečných zbraní, ale zejména pro údajné spolčení k podvracení republiky. Toho se měl dopustit spolu se svým velitelem brigádním generálem Karlem Palečkem a bývalými parašutisty. Vyšetřování 5. oddělení Hlavního štábu MNO bylo intenzivní, výsledky byly dlouhodobé. Vyšetřovatel hodnotil Krzákovo chování takto: *Je zatvrzelý, na nic si nepamatuje, stále se snaží opatrnicky a stereotypně odpovídat výrazy myslím, nevím, nepamatuji se, nevyučuji atd. a uplatňuje (snaží se o to) zásadu získat dlouhým přemýšlením čas. I když navenek občas projeví nervozitu, je uvnitř rozvážený a cíhavý.*¹⁰ Dne 13. června 1950 byl z hradčanského „Domečku“ předán do soudní vazby pankrácké věznice a 5. oddělení vypracovalo návrh obžaloby na „skupinu“, která sestávala z gen. Karla Palečka, pplk. Rudolfa Krzáka a ze dvou dalších bývalých parašutistů šplt. v. v. Jana Bartejse a npor. Jaroslava Klemeše.

V prosinci 1949 byl navíc zatčen bratr Bohumil Krzák a švagr Ing. František Sim. Manželka Helena byla vyšetřována na svobodě. Jejich vina spočívala v pomoci při úkrytu zbraní, některých doku-

mentů z činnosti Zvláštní skupiny D a další výstroje pplk. Krzáka z doby jeho válečného působení. Bohumil Krzák byl od roku 1936 příslušníkem četnictva, po válce příslušníkem SNB, odkud odešel na vlastní žádost v květnu 1948 a začal hospodařit na bernartickém statku po rodičích.¹¹

Po více než roční vazbě odsoudil 15. prosince 1950 Státní soud Rudolfa Krzáka za trestný čin přípravy úkladů o republiku, sabotáže a za přečin nedovoleného ozbrojování k devíti letům vězení. Ke stejnému trestu byl odsouzen i Karel Paleček, Jan Bartejs pak ke třem a Jaroslav Klemeš ke dvěma letům vězení. Ke stejnému procesu byl zařazen i Bohumil Krzák, jenž byl odsouzen k osmnácti měsícům vězení za přečin nedovoleného ozbrojování. K trestu vězení byly přidány i vedlejší tresty: vysoké peněžní pokuty, ztráta občanských práv, a navíc konfiskace téměř celého majetku u Karla Palečka a Rudolfa Krzáka.¹²

Podle vykonstruované obžaloby měli od roku 1945 usilovat o obnovu „buržoazně demokratické republiky“, sdružovat bývalé nespokojené parašutisty a připravovat násilný převrat. K tomu měly sloužit i zbraně z doby války, které ukrývali Paleček i oba Krzákové. V oblasti profesionálního působení bylo Karlu Palečkovi a Rudolfu Krzákovi vytýkáno, že při výcviku výsadkového vojska údajně nevyužívali sovětské zkušenosti, ale naopak se řídili britskými znalostmi. S výjimkou nálezu přechovávaných zbraní a výstroje byla všechna obvinění „dokázána“ výhradně výpověďmi zatčených a svědků v podmínkách

vazby 5. odd. HŠ.¹³ Krzák se marně hájil tím, že zbraně byly památkou na válečné působení.

Příčinou odsouzení „skupiny“ Karla Palečka byla snaha o „likvidaci“ nedůvěryhodných veteránů ze Západu. Karel Paleček byl již od konce války sledován obranným zpravodajstvím. Přitom nebylo třeba podepřít podezření věcnými důkazy. Stačila obecná nedůvěra k vojákům pobývajícím za války na Západě. Důvodem zatčení a odsouzení Rudolfa Krzáka byl patrně fakt, že se jednalo o Palečkova blízkého spolupracovníka.

Po rozsudku byl Rudolf Krzák převezen do trestního ústavu Plzeň-Bory. V jeho prospěch se snažila marně intervenovat dr. Kálalová-Di Lotti, která mu do věznice zasílala povzbuzující dopisy. Rudolf Krzák jí psal výslovně jako matce, natolik je spojily tragické válečné osudy jejich rodin v Bernartících.¹⁴ Gen. Paleček i pplk. Krzák se ale proti původnímu rozsudku odvolali. Vzhledem ke změněné situaci v roce 1951, kdy byl zatčen generál Bedřich Reicin a probíhalo šetření dřívější činnosti 5. oddělení Hlavního štábu při vyšetřování, byla věcně prověřena i podezření vznesená v minulosti proti Palečkovi a dalším. Samo Velitelství vojenské zpravodajské služby (organizační nástupce 5. oddělení) na podzim roku 1951 konstatovalo, že podezření neměla reálný podklad, ale z politických důvodů odmítlo zprostit odsouzené obžaloby. Navrhlo jen v tichosti rozsudek revidovat. Po téměř roční přípravě zprostil Nejvyšší soud 12. května 1952 Rudolfa Krzáka obžaloby z trestných činů přípra-

⁹ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky (dále jen 302), inv. j. 60-4; protokoly s Rudolfem Krzákem.

¹⁰ ABS, f. 302, inv. j. 432-17; hlášení vyšetřovatele z 23. 11. 1949.

¹¹ ABS, odd. operativních a vyšetřovacích spisů, a. č. V-6496 SEO.

¹² Národní archiv, f. Spisy státního soudu; Karel Paleček a spol.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ FORMÁNKOVÁ, Pavlína: „Promyslela jsem a prožila do základu problém násilné smrti...“ Životní příběh MUDr. Vlasty Kálalové-Di Lottiové (1896–1971) – prameny pro další bádání. In: *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do 20. století v zajetí historiografie*. Univerzita Pardubice, Pardubice 2006, s. 591–597.

vy úkladů proti republice a sabotáže. Ovšem za přečin nedovoleného ozbrojování jej odsoudil na 18 měsíců vězení. Protože od počátku vazby do tohoto nového rozsudku uběhlo již 2,5 roku, mohl být okamžitě propuštěn z vězení.¹⁵ Na základě téhož soudního rozhodnutí byl propuštěn z Leopoldova i Karel Paleček, který pak žil s rodinou v ústraní až do své smrti ve věku 62 let (zemřel v roce 1962). Jan Barthejs byl propuštěn z pracovního tábora na Jáchymovsku, pracoval pak jako pomocný dělník a zemřel v roce 1963 ve věku padesáti let. Po odpykání trestu byl propuštěn i Jaroslav Klemeš, který poté pracoval jako řidič.

Rudolf Krzák byl přirozeně propuštěn z armády a žil s manželkou a dvěma dětmi v Poděbradech. Pracoval těžce jako dělník, manželka byla úřednicí. V roce 1964 byl podle tehdejších zákonů rehabilitován, a v roce 1968 dokonce i reaktivován. Působil v rehabilitační komisi MNO. V roce 1968 vstoupil do KSČ, v roce 1970 byl ale po dvouletém členství vyškrtnut.

SLEDOVÁNÍ STB

Vyhodnocení životopisu Rudolfa Krzáka podporovala podle výkladu Státní bezpečnosti hypotézu, že právě on by mohl být hledaným agentem, protože byl například v zahraniční armádě, a to dokonce na italském území, kde bojoval spolu s tamními partyzány. Na řízení operace SILICA se údajně podílela vzhledem k operační oblasti americká (sic!) SOE (Special Operations Executive). Byl tedy ve styku se zpravodajskou službou, prodělal speciální výcvik a plnil zvláštní

úkoly. Po komunistickém převratu byl vyšetřován a vězněn pro činnost nepřátelskou režimu. V průběhu tehdejšího „rozpracování“ byly údajně zjištěny styky s bývalou londýnskou emigrací, příslušníky RAF a zpravodajci. Krzákův postoj byl proto označen za prozápadní. Švagr žil v USA, dcera od roku 1968 ve Velké Británii, syn od roku 1983 v Itálii, kam za ním otec dokonce v roce 1984 vycestoval na návštěvu (sic!). Podezřelý poznatky k Rudolfu Krzákovi vyhodnotila Státní bezpečnost jako jedny ze tří nejzávažnějších z několika tisíc prověřovaných osob.

Oddělení Státní bezpečnosti v Nymburce proto založilo na Rudolfa Krzáka spis prověřované osoby pod heslem „Red“. V následujících měsících byla manželům Krzákovým věnována intenzivní skrytá „péče“. K tomu byl 22. ledna 1986 vypracován Plán agenturně operativních opatření. Jak bylo v podobných případech obvyklé, plán spočíval v kombinaci využití několika zdrojů. Byli to spolupracovníci StB: aktiv (nevidovaný a dnes prakticky nezjistitelný spolupracovník) s krycím jménem „Luňák“, žijící v místě Krzákova bydliště. StB měl informovat o denním režimu Rudolfa Krzáka, o jeho zvycích a pohybu, měl pomoci i při uvažovaném provedení zpravodajsko-technického úkonu (ZTÚ) „Analýza“ (tajná prohlídka bytu). Dalším informačním zdrojem byl důvěrník „Hugo“. Ten měl podávat informace rovněž o denním režimu Rudolfa Krzáka a o jeho známých v místě bydliště. Agentka „Dana“ pak měla podávat informace o korespondenci Rudolfa Krzáka se zahraničím,

a „podle možnosti“ dokonce i částečně kontrolovat jeho vnitrostátní korespondenci. Z technických zdrojů pak byla navržena (a realizována) aplikace ZTÚ „Nákup“ (kontrola korespondence a dokumentace písemného spojení do zahraničí) a ZTÚ „Přestavba“ (telefonní odposlech).¹⁶

Důvěrník „Hugo“ a aktiv „Luňák“ tedy sice žili nejspíše v blízkém okolí, ale Rudolfa Krzáka znali patrně jen jako sousedé.¹⁷ „Luňák“ však musel mít možnost vstoupit do jeho bytu, protože jen tak mohl sdělovat detaily nutné pro přípravu provedení tajné, nakonec ne-realizované prohlídky (ZTÚ „Analýza“). Agentka „Dana“ pracovala podle svěřených úkolů nejspíše na místním poštovním úřadu.¹⁸ Zatímco její „kolegové“ měli sledovat Krzákův pohyb a případné projevy jeho nápadné zvědavosti, „Dana“ měla pomoci nalézt případné spojení „nepřátelského agenta“ s centrálou v zahraničí. Špionážní zprávy se totiž skutečně do zahraničí předávaly, v některých případech i v polovině osmdesátých let, jednoduchým klasickým způsobem: skrytým písmem a případně zašifrované v dopisech, zasílaných na krycí adresy. Důkladná kontrola korespondence byla dále zajištěna pomocí zpravodajsko-technického úkonu „Nákup“. Ten přímo prováděla, stejně jako odposlech telefonu, na dožádání operativy StB VI. správa SNB – Správa výkonné zpravodajské techniky.

StB jednak zkoumala, zda „objekt akce“ neudrhuje nějakou formou utajené spojení do zahraničí. Výsledky zájmu StB byly hubené: Například 5. srpna 1985

¹⁵⁾ ABS, f. 302, 57-7; Velitelství vojenské zpravodajské služby, Paleček a Krzák – odvolací řízení.

¹⁶⁾ ABS, odd. operat. a vyšetř. spisů, a. č. 803297 MV; spis prověřované osoby heslo „Red“, založen 11. 9. 1985 oddělením StB Nymburk a uložen do archivu v říjnu 1986.

¹⁷⁾ ABS, Evidence zájmových osob; spolupracovník StB v kategorii důvěrník, krycí jméno „Hugo“, registrační číslo 33298; Ladislav Hubínek, nar. 9. 9. 1940.

¹⁸⁾ Evidenční podklady zveřejněné podle § 7 zákona 107/2002 Sb. na adrese <http://www.mvcr.cz/seznamy/index.html>; tajná spolupracovnice „Dana“, registrační číslo 39849; Olga Bednářová, nar. 5. 7. 1938, registrovaná 27. 3. 1984 oddělením StB Nymburk.

zjistila kontrolou korespondence „významnou informaci“: Je zřejmé, že objekt se zúčastňuje srazů bývalých příslušníků paradesančních jednotek zahraniční armády z Anglie z doby II. světové války. Výsledek cenzury korespondence z 27. března 1986 byl podobný: Je zřejmé, že objekt RED udržuje styky v ČSSR na shora uvedené osoby s cílem shromažďovat materiály a fotografie bývalých příslušníků paradesančních oddílů a skupin zahraniční čsl. armády v Anglii z II. světové války. Je zřejmé, že objekt bude zpracovávat album těchto příslušníků a zřejmě je publikovat. V této souvislosti udržuje styky i do kapitalistických států. StB zaznamenávala a zkoumala samozřejmě i zcela osobní korespondenci Rudolfa Krzáka s dětmi v zahraničí. Podobně tomu bylo s odposlechy telefonu. Jeho hovory se zpravidla týkaly veteránů II. odboje nebo to byly zcela soukromé rodinné telefonáty.

Druhým cílem bylo agentovo „dopadení při činu“. StB ve spolupráci s KGB připravila několik kontrolních akcí, kterými chtěla vzbudit zájem domnělého agenta. Hlídky zaznamenávaly pohyb civilistů v místě koncentrace sovětských vojenských jednotek v době výjezdů bojové techniky, vojenských cvičení (se strohými kódovými názvy „Podzim 85“, „Režim 86“, „Granit 86“, „Jaro 86“, „Palcát 86“, „Družba 86“) a výměn sovětských jednotek. StB přepokládala, že se nepřátelský agent sám prozradí svým podezřelým chováním a zájmem o takové vojenské objekty. Ve dnech, kdy probíhaly přesuny vojsk, byl i Rudolf Krzák pod zvýšenou kontrolou StB.

Bedlivé sledování příslušníků oddělení StB Nymburk bylo opět „překvapivě“ negativní. V době vojenských cvičení sovětské armády se Rudolf Krzák zdržoval doma, pracoval na zahrádce a kolem domu: jeho pohyb zjišťován při drobných zahradnických pracích na zahradě domu v Poděbradech. Vý-

114 17

Seodbor: O-StB Nymburk
 Odbor: _____ odd. _____
 Operat. pracovník: mpor. Nechtýgal
 Získat: * rezident, agent, informátor, důstojník, kandidát, styk, oper. prac., ** cizinec
 Č. svazku: _____ kr. jméno _____
 Číslo jednotky: 01-010746-15
 (Pouze při odeslání mimo odbor)

Výtisk č.: P r v o p i s e
 Počet listů: 1
 Přílohy: 0
 Rozdělovník na VSEO S-StB Praha a ostatní 1b odb. S-StB Praha zpět na O-StB Nymburk do PO spisu "RED" č. sv. 42197.

v Nymburce dne 21. října 1985

01-010746-15

ZÁZNAM číslo
 nevazuje na záznam č. _____

Okresní správa SNB
 Stručná podstata poznatek
 akce "RED" č. sv. 42197 - sledování denního režimu v průběhu akce
 PODZIM-85

Soběšná hodnota dne _____
 Místo odshyby: * KB, PB, služební místnost, veřejná místnost, terén
 Srdčitost spolupracovníka: prováděný, je prováděn, nepravdivý, podezřelý z nezářiditelnosti
 Pramen sděření: * Získal spoluprac. (pracovník)
 a) rozhovorem s osobou
 - se o popis události zúčastnilo
 - se o události dostalo
 b) přetičením dokumentu
 c) byl s popisovanou událostí
 d) ~~byl v místě události~~
 e) náhodně vyslechl

Popis události se stala dne 17.10.-20.10.1985
 Spoluprac. zpráva získal: po úkolování, z vlastní iniciativy, náhodně
 Zpráva se vztahuje: * k osobě, v operac. svazku, k problematice, mimo problematiku, k oblasem

1. Text 2. Operativní význam 3. Dokumentováno 4. Opatření 5. Data osob uvedených v záznamu
 6. Název operativního pracovníka na zjištěný poznatek

1. Dne 17.10.1985 bylo provedeno odhledování denního režimu objektu akce "RED" č. sv. 42197. Objekt se zdržoval v místě bydliště, ve 14,00 hodin byl jeho pohyb zjištěn na zahradě domu kde bydlí v Poděbradech. Dne 18.10.1985 se objekt z místa bydliště nevdálil, automobilem nevyjel, na zahradě domu prováděl menší výkopové práce. Dne 19.10.1985 objekt pokračoval v práci na zahradě svého domu v Poděbradech, automobilem z místa bydliště neodejel. Dne 20.10.1985 byl pohyb objektu v dopoledních hodinách zachycen na dvoře domu, automobilem místo bydliště opět neopustil. Výskyt objektu nebyl zjištěn v CPP VO SSSR nebo blízkosti VO.

2. Je sledován denní režim objektu akce "RED" č. sv. 42197 v průběhu akce

Poznámka: Každý poznatek (událost, jev) píší na samostatný záznam
 * = podtržení písmený kód
 ** = rovněž zabití lidé-li se v předu uvedenou kategorii cizího st. přel.

MV č. skl. 751

PODZIM-85.

3. Vlastním odhledováním objektu oper. pracovníky O-StB Nymburk.

4. Sledovat nadále denní režim objektu a dokumentovat jeho případný výskyt a zájem u VO.

5. Objekt akce "RED" č. sv. 42197.

6. Je zřejmé, že objekt akce "RED" č. sv. 42197 v době od 15.-20.10.1985 se zdržoval v místě bydliště v Poděbradech, nevyjel svým osobním automobilem. Objekt neprojevilo zájem u VO, jeho výskyt nebyl zjištěn.

Zpracoval: mpor. Nechtýgal
 Náčelník O-StB Nymburk: mpor. JUDr. Milan Štěpán

Ukázka ze záznamu sledování podezřelého Rudolfa Krzáka nymburskou StB 17. října 1985. Zdroj: ABS

jezd z místa bydlíště neuskutečnil, jeho výskyt v CPP VO SSSR¹⁹ a zájem o VO nebyl zjištěn.²⁰

I řídicímu důstojníkovi akce npor. Bohuslavu Nachtigalovi se patrně zdálo, že sledují nesprávného muže. Dne 12. listopadu 1985 proto vypracoval návrh na ukončení akce „Red“. Přestože byl návrh nadřízenými podepsán, podle svazkové dokumentace pokračovalo sledování bez vysvětlení i nadále. Důvodem byl asi vyšší zájem vedení II. správy SNB, pro niž bylo pátrání po údajném špiónovi jednou z hlavních sledovaných akcí v problematice kontrarozvědné ochrany Střední skupiny sovětských vojsk.

Závěrečná zpráva s návrhem na ukončení pátracího svazku „Vosa“ a na uložení do archivu byla tedy vypracována až 16. listopadu 1986 se zdůvodněním, že prvotní poznatek o nepřátelském agentovi nebyl dále upřesněn, proto nelze vést další pátrání.

Souběžně byl ukončen i spis prověřované osoby „Red“ se závěrem, že původní podezření nebylo potvrzeno, ale naopak vyvráceno.

Rudolfu Krzákovi nevznikla sledování StB patrně žádná přímá újma. Zřejmě se o intenzivním zájmu Státní bezpečnosti od podzimu 1985 do podzimu 1986 ani nedozvěděl. A pokud jej zaznamenal, těžko mohl přijít na jeho příčinu. Podezření takového druhu byla svým způsobem pocta, kterou totalitní režim nepřímou složil zasloužilému vojákovi.

Pád komunistického režimu přinesl generálu Rudolfu Krzákovi zasloužené uznání. Kromě jiného i vyznamenání Řádem Milana Rastislava Štefánika III. třídy v roce 1991.

Rudolf Krzák (vlevo) a Jaroslav Klemeš, Chrudim 14. září 2002.

Zdroj: Archiv sdružení Post Bellum

Za zmínku jistě stojí, že gen. Rudolf Krzák nebyl rehabilitován podle zákona o soudní rehabilitaci č. 119/1990. Ta se totiž nevztahovala na přečin nedovoleného ozbrojování, za který byl nakonec v roce 1952 odsouzen. Protože ani on, ani nikdo jiný nepodal v zákonné lhůtě návrh na individuální posouzení věci, nebyl gen. Rudolf Krzák nikdy soudně rehabilitován, a nebyl za věznění ani odškodněn.

Mohl také plně rozvinout své aktivity již staršího data k získání úcty a uznání zapomenutým veteránům, kteří bojovali za československou samostatnost. V roce 1992 inicioval zmapování legionářů I. světové války a jejich odboje. Začal nejprve ve svých rodných Bernarticích, následovalo okolí, okresy Nymburk, Písek, Tábor. V letech 1992–2002 vzniklo se

státní podporou 76 prací různého formátu, modifikací a kvalit většinou s obsáhlým textovým a fotografickým doprovodem. Součástí textů byly seznamy legionářů pro jednotlivé okresy.

Generálmajor Rudolf Krzák zemřel ve věku devadesáti let 22. dubna 2004 v Poděbradech. Při oslavě státního svátku 28. října téhož roku udělil prezident republiky Rudolfu Krzákovi in memoriam nejvyšší čs. vyznamenání – Řád bílého lva.

Záznam rozhovoru, pořízený roku 2002 společností Post Bellum, ukazuje, že Rudolf Krzák byl neokázalým, skromným vojákem se smyslem pro povinnost. Byl komunistickou totalitou pronásledován přes služby, které vlasti poskytl, bez ohledu na to, jak byli on i jeho nejbližší postiženi nacistickou totalitou.

¹⁹⁾ Civilní a přilehlé prostory vojenských objektů Sovětského svazu.

²⁰⁾ ABS, odd. operat. a vyšetř. spisů, a. č. 803297 MV; spis prověřované osoby heslo „Red“, vyhodnocení poznatek k vytipovaným osobám, oddělení StB Nymburk, 19. 11. 1985, npor. Bohuslav Nachtigal.